

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 72/2023 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen pakkopalautuksista Irakiin

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Inka Hopsu /vihr ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 72/2023 vp:

Miten hallitus aikoo turvata pakkopalautettavien oikeusturvan toteutumisen ja Suomen perustuslain, ulkomaalaislain ja kv-sopimusten mukaisen palautuskiellon noudattamisen, jonka mukaan ketään ei tule palauttaa sellaiseen maahan, jossa kyseistä henkilöä uhkaa vaino, muu epäinhimillinen kohtelu, kidutus, muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu tai uhka kuolemanrangaistuksesta ja

miten varmistetaan, etteivät käännetykset loukkaa käännytettävien perhe-elämän suojaa tai jätä huomiotta heidän Suomeen syntyneitä siteitään, kielitaitoa ja täällä saatua koulutusta oleskelun laillistamisen perusteina?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Hallitus on sitoutunut noudattamaan maahanmuuttopolitiikassaan ihmisoikeus- ja muita kansainvälisiä sopimuksia, EU-lainsäädännön velvoitteita ja oikeusvaltioperiaatetta. Hallitus on erikseen vahvistanut noudattavansa palautuskieltoa.

Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus (SopS 77/68) kieltää sopimusvaltioita palauttamasta henkilöitä, jotka ovat vaarassa joutua vainon kohteeksi. Tämä palautuskielto voidaan johtaa myös yleisten ihmisoikeussopimusten sisältämistä kidutuksen ja muun epäinhimillisen kohtelun kielloista. Palautuskielto katsotaan vakiintuneesti osaksi kansainvälistä tapaoikeutta. Palautuskielto sisältyy perustuslain 9 §:n 4 momenttiin ja se on kirjattu myös ulkomaalaislain 147 §:ään.

Suomi noudattaa ehdotonta palautuskieltoa jokaisen turvapaikanhakijan kohdalla. Turvapaikkapäätöksenteko perustuu harkintaan, jossa otetaan huomioon jokaisen henkilön yksilöllinen tilanne, pakolaisoikeuden periaatteet sekä ajantasainen maatieto. Jos tilanne hakijan lähtömaan osalta muuttuu, tämä huomioidaan ratkaisukäytännössä. Palautuskieltoa vahvistaa edelleen ulkomaalaislain 202 §:n 1 momentti, jonka nojalla lainvoimaista päätöstä tai päätöstä, joka muutoin on pantavissa täytäntöön, ei saa panna täytäntöön, jos on syytä epäillä, että ulkomaalaisen palauttaminen alkuperämaahan tai muuhun maahan saattaa hänet 147 §:ssä tarkoitettuun vaaraan.

Kaikilla hakijoilla ei ole edellytystä saada Suomesta turvapaikkaa tai muuta kansainvälistä suojelua. Turvapaikan myöntämisen tarkoituksena ei ole turvata kaikille samanlaista elämää kuin esimerkiksi Suomessa, vaan antaa turvaa henkilöille, jotka ovat kotimaassaan henkilökohtaisen vainon vaarassa. Turvapaikan tarvetta arvioitaessa ei ratkaisevaa ole myöskään ihmisen aiemmat kokemukset, vaan turvapaikan tavoitteena on suojella ihmisiä, joihin kohdistuu uhkaa kotimaassaan tulevaisuudessa. Monissa maissa, kuten Irakissa, ongelmana on esimerkiksi nuoren väestön työttömyys, mutta se ei ole peruste saada kansainvälistä suojelua.

Suomessa oleskelee edelleen vuosina 2015–2016 turvapaikanhakijoina saapuneita irakilaisia, joille ei ole myönnetty oleskelulupaa Suomeen. Heillä on kuitenkin ollut mahdollisuus saada turvapaikka-asiansa yksilöllisesti tutkituksi Maahanmuuttovirastossa ja he ovat voineet valittaa saamastaan viraston päätöksestä tai päätöksistä hallinto-oikeuteen, mahdollisesti useampaan kertaan. Kielteisen turvapaikka- ja oleskelulupapäätöksen sekä maastapoistamispäätöksen saatuaan heillä on ollut velvollisuus poistua Suomesta. He eivät kuitenkaan ole tarttuneet mahdollisuuteen palata vapaaehtoisesti kotimaahansa ja saada avustusta matkajärjestelyihin ja uudelleenkotoutumiseen. Kokemukset näiden kielteisiä päätöksiä saaneiden irakilaisten osalta osoittavat, että mitä pitempään heidän oleskelunsa Suomessa on kestänyt, sitä korkeammaksi myös kynnys palaamiseen on kasvanut. Hallituksen tavoitteena onkin porrastaa vapaaehtoisen paluun avustus niin, että se jatkossa kannustaisi kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneita mahdollisimman nopeaan maasta poistumiseen ja muutoksenhausta pidättäytymiseen.

Jos henkilöllä on mahdollisuus palata kotimaahansa vapaaehtoisesti, mutta hän ei tätä mahdollisuutta käytä, poliisin lakisääteisenä tehtävänä varmistaa maasta poistuminen joko valvomalla, että henkilö nousee maasta lähtevään kulkuvälineeseen tai saattamalla hänet perille lähtömaahan. Yhdenvertaisuusvaltuutettu valvoo maasta poistamisen täytäntöönpanoa sen kaikissa vaiheissa.

Jokaisella valtiolla on kansainvälisen oikeuden perusteella vastuu omista kansalaisistaan ja näin ollen myös velvollisuus ottaa takaisin omat kansalaisensa. Tästä velvoitteesta ja takaisinottosopimuksista ja -järjestelyistä huolimatta jotkut maat kieltäytyvät vastaanottamasta muita kuin vapaaehtoisesti palaavia ja rikollisia. Suomelle keskeistä on palautusyhteistyön kehittäminen Irakin kanssa niin kansallisesti kuin EU-tasolla. Hallituksen lähtökohtana on, että kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet palaavat tai heidät palautetaan lähtömaihin mahdollisimman nopeasti. Hallitus toteuttaa vapaaehtoisen paluun ja maasta poistumisen paketin, jolla edistetään vapaaehtoista paluuta ja tehostetaan viranomaistoimin toteutettavia palautuksia.

Mitä tulee kysymyksessä esiin nostettuun perhe-elämän suojaan tai Suomeen syntyneisiin siteisiin, turvapaikkamenettelyn yhteydessä tutkitaan ja ratkaistaan oleskeluoikeuden myöntäminen myös muilla esille tulevilla perusteilla. Tällä tarkoitetaan kansainväliseen suojeluun liittyviä lupaperusteita kuten ulkomaalaislain 52 §:n nojalla yksilöllisestä inhimillisestä syystä myönnettävää lupaa, jota myönnettäessä arvioidaan muun muassa Suomeen syntyneet siteet. Pykälän perusteluissa todetaan, että tarkoituksena ei kuitenkaan ole ohittaa muiden lupien kuten perhesiteen,

opiskelun tai työnteon perusteella myönnettävien oleskelulupien edellytyksiä.

Kansainvälisen oikeuden mukainen pääsääntö on, että ulkomaalaisilla ei ole yleisesti oikeutta asettua toiseen maahan. Ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään lailla. Ulkomaalaislaissa lähtökohtana on, että ensimmäistä oleskelulupaa haetaan ulkomailla ennen Suomeen saapumista siinä maassa, jossa hakija laillisesti oleskelee.

Turvapaikanhakijoina maahan tulleille henkilöille, jotka ovat työllistyneet Suomessa ja täyttäneet työperäisen oleskeluluvan edellytykset, on myönnetty myös työperusteisia oleskelulupia, edellyttäen, että heillä on ollut esittää voimassa oleva matkustusasiakirja aiemmassa turvapaikkamenettelyssä. Hallitusohjelma lähtee siitä, että tämänkaltaisen kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden kaistanvaihto työperäisen maahanmuuton puolelle estetään. Turvapaikkaprosessin aikana saadun työpaikan ei tule toimia maasta poistamisen esteenä kielteisen päätöksen saaneilla. Sisäministeriössä on hiljattain perustettu hanke, jolla pyritään estämään se, että turvapaikkaprosessia käytettäisiin työnhaun ja työperäisen maahanmuuton väylänä.

Hallituksen tavoitteena on saattaa Suomen turvapaikkapolitiikka keskeisten säädösten osalta yleispohjoismaiselle tasolle. Lisäksi otetaan käyttöön EU:n määritelmä-, menettely- ja paluudirektiivien mahdollistamat tiukennukset ja parhaat käytänteet, jotka tukevat hallituksen tavoitteita tiukentaa turvapaikkapolitiikkaa. Näin pyritään osaltaan estämään vetotekijöiden syntymistä Suomeen.

Yhteiskunnan turvallisuustilanteen sekä maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uskottavuuden kannalta on tärkeää, että laittomasti maassa oleskelevat henkilöt poistetaan maasta mahdollisimman tehokkaasti. Samalla pidetään kiinni ihmisoikeuksien, erityisesti palautuskiellon, huomioon ottamisesta turvapaikkaprosessin kaikissa vaiheissa ja maasta poistamisten toimeenpanossa.

Helsingissä 6.10.2023

Sisäministeri Mari Rantanen

VN/26734/2023-SM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: